

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556 - 2557 ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม
 - 2.1.1 สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม
 - 2.1.2 วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม
 - 2.1.3 วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม
- 2.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสั้น
 - 2.2.1 ความหมายของเรื่องสั้น
 - 2.2.2 องค์ประกอบของเรื่องสั้น
- 2.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรางวัลหนังสือสัปดาห์แห่งชาติ
 - 2.3.1 ความเป็นมาของรางวัลหนังสือสัปดาห์แห่งชาติ
 - 2.3.2 วัตถุประสงค์ของรางวัลหนังสือสัปดาห์แห่งชาติ
- 2.4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย
 - 2.4.1 ความหมายของสังคม
 - 2.4.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม
 - 2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้น
 - 2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ เพราะวรรณกรรมเป็นฝีมือของผู้เขียน ผู้เขียนเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นและเป็นพลเมืองของสังคม ข้อมูลที่ผู้เขียนเก็บมาประพันธ์เป็นวรรณกรรมก็มาจากชีวิตประจำวัน แล้ววรรณกรรมจึงสามารถสะท้อนให้เราเห็นภาพสังคมอย่างชัดเจน การศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเป็นการศึกษาแนวคิดในการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556 - 2557 มีสาระโดยสรุปดังนี้

2.1.1 สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม

นักวิจารณ์และนักวิชาการแต่ละยุคสมัยสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม และได้สร้างสรรค์แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมและสังคมหลายแนวคิด นักวิชาการได้อธิบายว่าสังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม ดังมีสาระสำคัญดังนี้

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547 : 6) กล่าวว่า นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวรรณกรรมที่เขาฟังหรืออ่านจนบประเพณีที่เขาพบเห็น ศาสนา ปรัชญา และการเมืองที่พบเจอสภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์ (ทรรศนะที่มีต่อโลก) และชีวิตทัศน์ (ทรรศนะที่มีต่อชีวิต) ของเขา การพิจารณาอิทธิพลของสังคมต่อนักเขียน ควรให้ความสนใจว่านักเขียนได้รับอิทธิพลจากสังคมมาอย่างไร และเขามีท่าทีสนองตอบต่ออิทธิพลเหล่านั้นอย่างไร

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541 : 196-199) กล่าวว่า ยุคสมัยมิได้มีอิทธิพลต่อวรรณคดีข้างเดียว วรรณคดีอาจสำแดงอิทธิพลต่อยุคสมัยเหมือนกัน กวีมิใช่เครื่องจักรหรือหุ่นยนต์ที่คอยรับและปฏิบัติตามคำสั่ง กวีถึงจะเป็นคนเดียวก็เปรียบเหมือนสามคน นอกจากเป็นนักประพันธ์ นักแต่งหนังสือแล้วยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นสมัยนั้น และเป็นพลเมืองอีกด้วย ดังนั้น ในฐานะที่เป็นศิลปิน กวีอาจหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสมัยนั้น ๆ โดยมุ่งสร้างสรรค์ศิลปะของตนให้เลิศลอย ใช้รูปภาพยกลอนไต่จึงจะสื่อความคิด ความรู้สึก อุดมคติของตนในทำนองนี้ กวีจะปลดปล่อยพันธนาการแห่งอิทธิพลสังคมสมัยตนได้ แต่เพราะเหตุว่ากวีไม่ใช่เป็นแต่กวี หากเป็นคนที่เกิดในยุคสมัยหนึ่งซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกับสมัยอื่น กวีจะรอดพ้นอิทธิพลแห่งเครื่องแวดล้อมหาได้ไม่แม้กวีจะพยายามหลบหลีกเพียงใดก็ตาม ความคิดเห็น ความรู้สึกที่ตนมีส่วนร่วมร่วมกับคนร่วมสมัยก็ไม่วายที่จะแพร่พรายออกมา

ยุรฉัตร บุญสนิท (2535 : 721) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมว่าวรรณกรรมสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสืบสาวสังคม วรรณกรรมเป็นผลผลิตทางสังคมมากกว่าจะเป็นเพียงใช้จินตนาการเพื่อฝันเป็นส่วนตัว วรรณกรรมไม่เป็นเพียงเครื่องแสดงความเป็นจริงทางสังคม แต่เป็นส่วนสำคัญของการกำหนดความเป็นไปของสังคม และขณะเดียวกันก็มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วย วรรณกรรมจะแสดงให้เห็นบรรทัดฐานทางสังคมในด้านกฎหมาย ศาสนา ข้อปฏิบัติทางการเมือง แบบแผนของชีวิต ค่านิยมและวิถีชีวิตของบุคคล

วิภา กงกะนันทน์ (2533 : 72) ได้กล่าวว่า สังคมและวัฒนธรรมเป็นวัตถุดิบประการหนึ่งที่กวีหรือนักประพันธ์เลือกมาปรุงแต่งให้เป็นวรรณคดีว่า สังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อวรรณคดีมาก ประการแรกคือ ผู้สร้างวรรณคดีเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม ประการที่สอง ผู้อ่านก็เป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมจึงใกล้ชิดราวกับจะแยกออกจากกันไม่ได้ และเป็นเรื่องที่นักศึกษาวรรณคดีจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ ยิ่งเมื่อพิจารณา สังคมและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นแหล่งของวัตถุดิบแล้ว เราจะพบว่านักเขียนบันเทิงคดีร้อยแก้วสมัยใหม่ โดยเฉพาะนักเขียนเรื่องสั้นและนวนิยาย มักนำวัตถุดิบมาจากวัฒนธรรมที่มีต่อตัวนักเขียน

ธานีวัฒน์ บุญโต (2542 : ง) กล่าวว่า สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม หรือนักเขียนในฐานะเป็น แหล่งรวมชีวิต วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งนักเขียนย่อมนำไปเป็น วัตถุดิบในการเขียนเสมอ และงานเขียนจะมีลักษณะเนื้อหา รูปแบบอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญทาง สังคมว่าขณะนั้นสภาพสังคมเป็นอย่างไร คนในสังคมประสงค์จะอ่านเรื่องราวประเภทใดผู้เขียนก็ต้อง สร้างงานนั้นเพื่อสนองความปรารถนาของผู้อ่านอยู่เสมอ อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมต่าง ๆ และอิทธิพลภายในนั้นคือ ความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมที่มีต่อแนวความคิดของนักเขียน

พิชัย ศรีภูไพ (2542 : 105) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีสังคมไว้ว่า วรรณกรรม กับสังคมมีความสัมพันธ์กัน มนุษย์เป็นผู้สร้างวรรณกรรมและได้บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยไว้ ดังนั้นจึงสามารถศึกษาวรรณกรรมได้ในสังคมทำนองเดียวกันก็สามารถ ดูสังคมได้จากวรรณกรรม นอกจากนี้วรรณกรรมและสังคมยังมีบทบาทและอิทธิพลซึ่งกันและกันอีก ด้วย วรรณกรรมมีอิทธิพลในการเสริมสร้างทัศนคติต่อบุคคลในสังคม ซึ่งจะมีผลในการเปลี่ยนแปลง ลักษณะสังคม ขณะเดียวกันนักเขียนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมก็ย่อมแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2.1.2 วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม

การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจะเห็นภาพสะท้อนของสังคมที่ผู้เขียนถ่ายทอดเป็นเรื่องราว ดังที่นักวิชาการได้อธิบายไว้ดังนี้

สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2527 : บทนำ) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นกระจกเงาสะท้อนภาพทางสังคมเป็น ดัชนีชี้กระบวนการทางวัฒนธรรม ตลอดจนเสนอให้เห็นการยึดถือคุณค่าของสังคมในแต่ละยุคสมัย ความเป็นไปทางการเมือง ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และระดับการศึกษา

วนิดา บำรุงไทย (2554 : 513) กล่าวถึงวรรณกรรมการเมืองและสังคมว่า กระแสหลักของ วรรณกรรมไทยในช่วง 2516 - 2519 วรรณกรรมไทยเริ่มสะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองและสังคมบ้าง วรรณกรรมเพื่อชีวิตซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองและสังคมที่มุ่งสะท้อนความทุกข์ยากของชาวนา และปลูกเร้าให้สู้กับนายทุน ข้าราชการทุจริต ผู้มีอิทธิพลเฟื่องฟูมาก เพื่อแสดงให้เห็นเหตุการณ์ในสังคม โดยเฉพาะทางการเมืองที่มีผลต่อบุคคลต่าง ๆ หลายวัย หลายหลากฐานะ ทั้งในเมืองและชนบท ขณะเดียวกันยังเป็นการแสดงทัศนะทางการเมืองต่อระบบประชาธิปไตยและระบบอื่น ๆ เช่น คอมมิวนิสต์ และสังคมนิยม มีทั้งด้านแสดงให้เห็นผลเสียของประเทศที่ถูกแบ่งแยกด้วยสิทธิทางการเมือง ในช่วงนี้ มีจุดเด่นที่เป็นภาพสะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองอย่างชัดเจนกว่ายุคก่อน ๆ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างวรรณกรรมและสังคมเป็นอย่างดี วรรณกรรมยุคนี้เป็นจุดเริ่มของนักเขียน

สิริรัตน์ พุ่มเกิด (2538 : 9) กล่าวว่า วรรณกรรมทำหน้าที่ในการสื่อสารทางสังคมเมื่อมี ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดีหรือความเปลี่ยนแปลงในด้านของการสื่อสารทางสังคมที่ดีย่อมจะต้องมี ผลกระทบต่อวรรณกรรม และอาจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมได้ด้วย วรรณกรรมเป็นงาน

สร้างสรรค์ของมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมและแสดงออกในบางส่วนของวรรณกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเป็นงานที่อยู่ใต้อิทธิพลของเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ของสังคม ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมย่อมผูกพันกับสังคม เป็นปัจจัยเอื้อแก่กันและกัน

อิงอร สุพันธุ์วณิช (2547 : คำนำ) กล่าวว่า วรรณกรรมกับสังคมนั้นแยกจากกันไม่ออกสมัยหนึ่ง ๆ สังคมเป็นอย่างไรวรรณกรรมก็จะสะท้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน วรรณกรรมกับสังคมเป็นสิ่งที่ผูกพันกัน แล้ววรรณกรรมจะสะท้อนทั้งความคิด ความเชื่อ และความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดยั้ง

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541 : 96) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า นักเขียนคนเดียวเปรียบได้กับบุคคลสามคน คือ นอกจากเป็นนักเขียนแล้ว ยังเป็นบุคคลร่วมยุคสมัย และเป็นพลเมืองในสังคมด้วย ฉะนั้นนอกจากนักเขียนจะต้องตระหนักในอาชีพของตนแล้ว ในฐานะที่เป็นบุคคลร่วมสมัย ก็ไม่สามารถละเลยกับเหตุการณ์ที่ตนเห็นได้ และในฐานะที่เป็นพลเมืองในสังคมก็ต้องใส่ใจในเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้น ความเคลื่อนไหวของประเทศชาติตลอดจนชนชั้นและอาชีพที่ตนเป็นส่วนหนึ่งด้วย

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547 : 5-6) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรม หมายถึง ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน Raymond Williams ผู้ศึกษาวรรณกรรมเชิงสังคม เรียกนามธรรมในวรรณกรรมว่าเป็น "โครงสร้างของความรู้สึก" ซึ่งหมายถึง ทั้งค่านิยม ความรู้สึก ความปรารถนาและชีวิตจิตใจของคนในทรศนะและความรู้สึกของผู้เขียน ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นการตอบสนองทั้งทางด้านการกระทำและความคิดของมนุษย์ต่อสังคม

นักเขียนบางคนมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างมากเขาจะสะท้อนความปรารถนาที่จะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น วรรณกรรมของเขาฉายให้เห็นสิ่งที่เรียกว่าอุดมการณ์ซึ่งอาจจะเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองก็ได้ อุดมการณ์ที่สะท้อนในวรรณกรรมอาจเป็นไปได้ทั้งสองลักษณะคือลักษณะแรก ผู้เขียนมิได้ตั้งใจ แต่พิจารณาได้จากโลกทัศน์และชีวทัศน์ของเขา ลักษณะที่สอง ผู้เขียนจงใจหยิบยกอุดมการณ์มาเป็นเนื้อหาของวรรณกรรม

สรุปได้ว่า การพิจารณาวรรณกรรมในฐานะเป็นภาพสะท้อนของสังคม จึงควรให้ความสำคัญกับตัววรรณกรรม และกลวิธีในการเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่อาจปรากฏในวรรณกรรมชิ้นนั้น ๆ ด้วย

2.1.3 วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของวรรณกรรมต่อสังคม นักวิชาการได้อธิบายไว้ดังนี้

พิชัย ศรีภูไฟ (2542 : 105) ได้สรุปว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างวรรณกรรมและได้บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยเอาไว้ วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม วรรณกรรมมีอิทธิพลในการเสริมสร้างทัศนคติต่อบุคคลในสังคม ซึ่งจะมีผลในการเปลี่ยนแปลงลักษณะสังคมได้ ขณะเดียวกัน นักเขียนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมก็ย่อมแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นินิ เอียวศรีวงศ์ (2537 : 26) กล่าวว่า วรรณกรรมและสังคมที่ผลิตวรรณกรรมขึ้นนั้น ย่อมมีปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อพิจารณาในแง่นี้การใช้หลักฐานทางวรรณกรรมเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ความคิดจึงมิได้มีความหมายจำกัดแต่เพียงเรื่องของปัญหาคนไม่กี่คนที่เป็นผู้ผลิตวรรณกรรมขึ้น หากหมายรวมถึงความเคลื่อนไหวทางความคิดอันหนึ่ง ซึ่งรวมเอาทั้งปัญญาชนและผู้อ่านวรรณกรรมจำนวนหนึ่งไว้ด้วยกัน ซึ่งเป็นผู้คิดและตอบสนองต่อสังคมที่แวดล้อมให้คนทั้งสองฝ่ายอยู่ด้วย

สิทธิ พิณภูวดล (2532 : 143) กล่าวว่า ลักษณะของอิทธิพลของวรรณคดีที่มีต่อสังคม คือ การแสดงอิทธิพลของผู้แต่งที่มีต่อสังคม ซึ่งหมายความว่า ผู้แต่งที่มีทัศนคติด้านสังคมก็จะแต่งวรรณคดีในลักษณะที่ต่อต้านสังคม เช่น ชี้ให้เห็นความไม่เสมอภาค การแย่งชิงผลประโยชน์ของคนในสังคม ความเสื่อมทรามของชีวิต ขณะเดียวกันผู้แต่งที่มีทัศนคติที่จะสนับสนุนความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในสังคม หรือสิ่งที่ควรจะเป็นไปในสังคม เช่น ความเป็นมิตร มีน้ำใจ ไมตรีของชาวชนบท ความซื่อสัตย์ยุติธรรมของผู้มีอำนาจ ฯลฯ กล่าวคือ ในการแต่งวรรณคดี ผู้แต่งย่อมจะแสดงความคิดเห็นส่วนตัวหรืออุดมคติส่วนตัวของผู้แต่ง ผู้อ่านจะสังเกตได้จากน้ำเสียงในเนื้อเรื่องซึ่งแสดงให้เห็นโลกหรือชีวิตเป็นอย่างไร ผู้แต่งแสดงความชื่นชมต่อสิ่งใดเป็นพิเศษ หรือแสดงความชื่นชมคับแค้นต่อสิ่งใด ผู้แต่งมักจะสอดใส่ความคิด หรือความรู้สึกนั้นตามมโนคติของตนลงไปในวรรณคดี จะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม เมื่อผู้อ่านได้อ่านวรรณคดีนั้น ผู้อ่านก็มักจะมีความคิดคล้ายตามผู้แต่งไปด้วย วรรณกรรมที่มีผู้นิยมมากแสดงว่าผู้อ่านมีความเห็นคล้ายตามผู้แต่งมาก และผู้อ่านถูกใจความคิดเห็นของผู้แต่ง

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547 : 7) กล่าวว่า นักเขียนที่ยิ่งใหญ่นอกจากจะเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีชีวิต โน้มน้าวจิตใจผู้อ่านแล้วยังเป็นผู้มีทัศนะกว้างไกลกว่าคนธรรมดา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขามีความเข้าใจและเข้าถึงสภาพของมนุษย์และสังคม Leo Lowenthal นักสังคมวิทยา กล่าวว่า "ศิลปินวาดภาพที่เป็นจริงเสียยิ่งกว่าตัวความจริงเอง" ซึ่งหมายถึง นักเขียนสามารถเข้าใจโลกและมองสภาพความเป็นจริงได้ลึกกว่าคนทั่วไปมองเห็นด้วยทัศนะที่กว้างไกลและลุ่มลึก ภาพที่เขาให้จึงเป็นจริงยิ่งกว่าความเป็นจริง เพราะเป็นแก่นแท้ที่กลั่นกรองแล้วของความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่จึงเป็นอมตะ เพราะไม่เพียงแต่จะเสนอภาพปัจจุบันอย่างถึงแก่นของความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังสามารถคาดคะเนความเป็นไปได้ในอนาคตได้อีกด้วย

อิทธิพลของวรรณกรรมต่อสังคมอาจเป็นไปได้ทั้งด้านอิทธิพลจากภายนอก เช่น การแต่งกาย หรือการกระทำตามอย่างในวรรณกรรม และอิทธิพลจากภายในคือ อิทธิพลทางความคิด การสร้างแง่คิด คุณธรรม ค่านิยมรวมทั้งความรู้สึกนึกคิด นักเขียนจึงมีบทบาทในฐานะผู้นำแนวความคิดของสังคมและผู้นำทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง

สรุปได้ว่า วรรณกรรมกับสังคมมีอิทธิพลต่อกันและกัน สังคมเป็นแหล่งที่วรรณกรรมเกิดขึ้น สังคมกำหนดความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนและรูปแบบกับเนื้อหาวรรณกรรม วรรณกรรมเป็นกระจกเงาสะท้อนภาพสังคมในยุคสมัยนั่นเอง

2.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสั้น

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสั้นอย่างถูกต้องนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของเรื่องสั้น ลักษณะของเรื่องสั้น องค์ประกอบของเรื่องสั้น ดังนี้

2.2.1 ความหมายของเรื่องสั้น

มีนักวิชาการหลายคนที่อธิบายความหมายของคำว่า “เรื่องสั้น” ไว้ได้สอดคล้องกันดังนี้

สุทัศน์ วงศ์กระบาศกร (2550 : 15) กล่าวว่า เรื่องสั้นเป็นงานวรรณกรรมประเภท บันเทิงคดีที่สร้างสรรค์จากพลังสติปัญญาของมนุษย์ มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าที่มีต้นเค้ามาจากการเล่านิทานหรือตำนาน อันเป็นพัฒนาการเล่าเรื่องระยะแรกเริ่มของมนุษย์ที่ถ่ายทอดกันด้วยวาจา

ประภาศรี สีหอำไพ (2531 : 92) กล่าวว่า เรื่องสั้น คือวิฤตการณ์ที่มีเหตุสัมพันธ์ต่อเนื่องไปสู่ผล ซึ่งเรียกว่าจุดมุ่งหมายอย่างเดียว มีผลอย่างเดียว ใช้เวลาในการเดินเรื่องสั้นรวดเร็ว มีค่าประมาณ 4-5 พันมีทั้งเรื่องขนาดสั้นและเรื่องยาวขนาดสั้น มีโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนาที่รัดกุมกระชับ ไม่มีรายละเอียดมาก นักเรื่องสั้นไม่ซับซ้อนยืดเยื้อเหมือนนิยาย ผู้เขียนต้องขัดเกลาภาษา

ถวัลย์ มาศจรัส (2544 : 19-25) กล่าวว่า เรื่องสั้นคืองานเขียนในรูปแบบของบันเทิงคดีที่เสนอความคิดสำคัญเพียงความคิดเดียว และ เหตุการณ์ ในเวลาจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับ พัฒจิรา จันทร์ดำ (2547 : 31-32) ที่ได้กล่าวว่า เรื่องสั้นเป็นบันเทิงคดีประเภทหนึ่งที่นักประพันธ์จะใช้เทคนิคพิเศษทางภาษา รูปแบบ และโครงสร้าง ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ต่อเนื่องในชีวิต นักประพันธ์บางคนจึงอาจจะเริ่มต้นเรื่องด้วยประโยคหรือวลีที่ครอบคลุมประสบการณ์ที่ก้าวไกลกว่า นักประพันธ์ได้นำเหตุการณ์และเหตุการณ์มาประสานเข้ากับพฤติกรรมของตัวละครแล้วสร้างเป็นเรื่องที่น่าสนใจและชวนให้ติดตาม

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 1021) ให้ความหมายของคำว่า เรื่องสั้นไว้ว่า เรื่องสั้นคือบันเทิงคดีร้อยแก้วรูปแบบหนึ่ง มีลักษณะคล้ายนวนิยายแต่สั้นกว่า โดยมีเหตุการณ์ในเรื่องและตัวละครน้อย มักจบแบบพลิกความคาดหมาย หรือจบแบบทิ้งให้คิด เป็นต้น เช่น เรื่องสร้อยคอที่หายของประเสริฐอักษร เรื่องจับตาย ของมนัส จรรย์รงค์ เรื่องมอม ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน มีความยาวสั้นกว่านวนิยาย ดำเนินเรื่องรวดเร็วและรวบรัด มีความคิดสำคัญและเหตุการณ์ในเวลาจำกัดหรือต้องมีแก่นเรื่องเพียงหนึ่งเดียว นักเขียนจะถ่ายทอดความคิดเห็นและประสบการณ์ชีวิตของตน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ

2.2.2 องค์ประกอบของเรื่องสั้น

การศึกษาองค์ประกอบของเรื่องสั้นเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้วิจัยจะมีความรู้ความเข้าใจกลวิธีในการแต่งของผู้เขียน ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการแต่งเรื่องสั้นไว้ดังนี้

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2543 : 269-271) กล่าวถึงกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นสรุปได้ดังนี้

- 1.เค้าโครงเรื่อง คือ การสร้างเหตุการณ์หนึ่งขึ้นมาที่มีการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง การสร้างโครงเรื่องมีหลัก 3 ประการ คือ
 - 1.1 โครงเรื่องต้องมีความสับสนวุ่นวาย มีการผูกปมที่ซับซ้อน
 - 1.2 ในการดำเนินเรื่องจะไม่ราบรื่น ต้องมีอุปสรรคทำให้เรื่องสนุก
 - 1.3 ปมนั้นค่อย ๆ คลี่คลาย จนถึงจุดสุดยอดของเรื่อง เป็นการจบหรือปิดเรื่อง
2. ตัวละครที่สำคัญมีน้อยที่สุด
 - 2.1 สร้างตัวละครให้สมจริง
 - 2.2 การแสดงอุปนิสัยของตัวละครอาจบรรยายหรือเป็นบทที่ตัวละครพูดเอง
 - 2.3 การแสดงอุปนิสัยของตัวละครต้องเสมอต้นเสมอปลายตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง
 - 2.4 ตัวละครไม่มากเกินไป
3. ฉาก
 - 3.1 เลือกฉากให้เหมาะกับเรื่อง
 - 3.2 ต้องเขียนฉากที่ตนรู้จักดีที่สุด
4. บทสนทนา
 - 4.1 ไม่พูดนอกเรื่อง
 - 4.2 เป็นคำพูดที่ง่ายต่อการเข้าใจและเหมาะกับฐานะของตัวละคร
 - 4.3 รู้จักหลีกคำ ไม่ใช่คำซ้ำซาก
5. การเปิดเรื่องทำให้ผู้อ่านติดตามถือเป็นหัวใจของการเขียนมีหลักการคือ
 - 5.1 สร้างเหตุการณ์หรือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสนใจ น่าตื่นเต้น
 - 5.2 เปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาที่มีถ้อยคำแปลกในความหมาย และเนื้อเรื่องก่อให้เกิด ความอยากรู้อยากเห็นและติดตาม
 - 5.3 เปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉาก หรือบรรยากาศที่ทำให้ผู้อ่านสนใจ
6. การดำเนินเรื่อง
 - 6.1 ควรดำเนินเรื่องไปสู่จุดหมายโดยเร็ว
 - 6.2 ปมของเรื่องควรมีความขัดแย้งแล้วค่อย ๆ คลายปมออก
7. การปิดเรื่อง เป็นตอนที่สำคัญที่สุดเพราะผู้อ่านจะทราบว่าเรื่องจะจบอย่างไร ซึ่งเป็นจุดยอดของเรื่องมี 2 วิธี คือ
 - 7.1 จบแบบที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง
 - 7.2 จบด้วยความสมปรารถนาหรือสิ้นหวัง

ปรัชญา อากุส และ การุณันท์ รัตนแสนวงษ์ (2540 : 209-210) กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดหรือแก่นของเรื่อง ต้องเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเด่น คมคาย มีเพียงแนวคิดเดียว
2. โครงเรื่องต้องมีลักษณะกะทัดรัด ไม่ยืดยาว ดำเนินเรื่องฉับไว ลักษณะของโครงเรื่องขึ้นอยู่กับชนิดของเรื่อง
3. ตัวละคร ไม่ควรมีหลายตัว และมีความสมจริง
4. ฉากต้องมีความสมจริง ให้ภาพจินตนาการชัดเจน น่าสนใจ
5. ถ้อยคำหรือบทสนทนาต้องมีความสมจริง ใช้ภาษาประณีต คมคาย

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543 : 161-163) กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นสรุปได้ดังนี้

1. แก่นเรื่อง คือ แนวความคิดหรือจุดสำคัญของเรื่องและผู้แต่งมุ่งจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ แต่เนื่องจากเรื่องสั้นมีขนาดจำกัด เรื่องสั้นจึงมีแก่นเรื่องเพียงแก่นเรื่องเดียว หรือมุ่งสะท้อนแนวคิดของผู้แต่งเพียงประการเดียว

2. โครงเรื่อง คือ คำโครงเรื่องและผู้แต่งกำหนดไว้ก่อนจะแต่งเรื่องไปในทำนองใดจึงจะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องอย่างตื่นตัวและกระหายใคร่ไปตลอดทั้งเรื่อง โครงเรื่องที่มีลักษณะนี้ต้องใช้วิธีการผูกปม การคลายปม และการหน่วงเรื่อง อีกทั้งการเปิดเรื่อง การปิดเรื่องและกลวิธีการดำเนินเรื่องของผู้แต่ง เรื่องสั้นที่ดีควรมีโครงเรื่องเดียวและไม่ซับซ้อน

3. ตัวละคร คือ ผู้แสดงบทบาทสมมติตามที่คุณแต่งกำหนด ตัวละครในเรื่องสั้นจะมีน้อย เพราะเรื่องสั้นเน้นแสดงแก่นเรื่องเพียงแก่นเรื่องเดียว เพื่อให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายเร็ว ผู้แต่งจึงสร้างตัวละครให้น้อย คือ มีตัวละครเอกแค่ 2-3 ตัว

4. บทสนทนา คือ ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดกัน บทสนทนามีประโยชน์ในการเขียนเรื่องสั้น ในการทำให้เรื่องดำเนินไปได้ โดยไม่ต้องอธิบายความให้ยืดยาว ช่วยสะท้อนบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของตัวละคร หรือช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่องให้เป็นตามธรรมชาติ

5. ฉาก คือ สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง ซึ่งหมายถึงรวมถึงเวลาและสภาพที่แวดล้อมเหตุการณ์นั้นด้วย ฉากสำคัญในเรื่องสั้นมักมีฉากเดียว เพราะผู้แต่งถือหลักว่า “ยิ่งใช้เหตุการณ์ สถานที่ และเวลาในเรื่องน้อยเท่าใด ก็ยิ่งมีผลทำให้แนวคิดของเรื่องชัดขึ้นเท่านั้น” อีกทั้งการเขียน เรื่องสั้นมีข้อจำกัดเรื่องขนาด จึงทำให้ผู้แต่งเลือกกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญเพียงเหตุการณ์เดียว รวมทั้งสถานที่ เวลาที่สั้นด้วย

6. บรรยากาศ คือ อารมณ์ต่าง ๆ ของตัวละครที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งมีอิทธิพลทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้ายตาม การสร้างบรรยากาศจำเป็นต้องอาศัยรายละเอียดจากส่วนอื่นของเรื่องด้วย เพราะสิ่งแวดล้อมจะทำให้ตัวละครและผู้อ่านเกิดอารมณ์ตามที่คุณต้องการ เรื่องสั้นที่ดีจะมีฉากและบรรยากาศที่สมจริงและสัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง โดยทั่วไปผู้แต่งถือว่า บรรยากาศเป็นส่วนสำคัญทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องสั้นได้ดียิ่งขึ้น

จากการกล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้น สรุปได้ว่า นักวิชาการได้แบ่งองค์ประกอบของเรื่องสั้น ในลักษณะเดียวกัน คือ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และบรรยากาศ ซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญที่จะทำให้เรื่องสั้นมีความน่าสนใจ

2.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรางวัลหนังสือสัปดาห์แห่งชาติ

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

2.3.1 ความเป็นมาของรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยกรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ และคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ร่วมกันจัดขึ้น(ต่อมาสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่าย หนังสือแห่งประเทศไทย เข้าร่วมเป็นผู้จัดงานในภายหลัง) โดยตั้งแต่ครั้งที่ 1 จัดงานขึ้นที่บริเวณ โรงละครแห่งชาติ จากนั้นมีการย้ายสถานที่จัดงานไปหลายแห่ง ได้แก่ สวนลุมพินี โรงเรียนหอวัง ท้องสนามหลวง ศูนย์สภา และถนนลูกหลวงข้างกระทรวงศึกษาธิการ และได้กราบทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธานเปิดงานเป็นประจำ ทุกปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 เพิ่มการจัดงานสัปดาห์หนังสือนานาชาติ (Bangkok International Book Fair) ไปพร้อมกันด้วย รวมทั้งย้ายสถานที่จัดงานไปยังศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ (ประวัติ : ออนไลน์)

ในปี พ.ศ. 2515 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือชื่อย่อว่า "ยูเนสโก" ได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2515 เป็น "ปีหนังสือสากล" หรือ "ปีหนังสือระหว่างชาติ" (International Book Year 1972) โดยเหตุผลที่ว่าหนังสือมีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญของสังคมและบุคคลทั้ง เป็นสื่อที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชนในชาติต่าง ๆ ยูเนสโกได้ขอความร่วมมือให้บรรดาประเทศ สมาชิกร่วมฉลองปีหนังสือสากล 2515 ด้วยการจัดกิจกรรมอันเหมาะสม

ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การยูเนสโกโดยมีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (Thailand National Commission for Unesco) เป็นผู้ดำเนินงานได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อจัดงานปี หนังสือระหว่างชาติ 2515" ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานและมี กรรมการซึ่งเป็นผู้แทนของหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือมีโครงการดำเนินการ ทั้งหมด 19 โครงการ ในโครงการทั้ง 19 โครงการนี้มีอยู่ 2 โครงการคือ "โครงการจัดงานสัปดาห์ หนังสือแห่งชาติ" และ "โครงการประกวดหนังสือดีเด่น" ทั้งสองโครงการนี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มาจนถึงปัจจุบันโดยโครงการประกวดหนังสือดีเด่น ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2515 เป็นโครงการที่สมาคม ห้องสมุดแห่งประเทศไทยรับผิดชอบดำเนินการและคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติได้รับช่วง ดำเนินการต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 จนถึงปัจจุบัน โดยช่วงแรกคณะกรรมการ ฯ ได้มอบหมายให้ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินการ (วัตถุประสงค์ของการทำงาน ฯ : ออนไลน์)

2.3.2 วัตถุประสงค์ของรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติและงานมหกรรมหนังสือระดับชาติ จัดขึ้นเพื่อเป็นการรณรงค์ให้คนไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอ่าน และส่งเสริมให้อ่านหนังสืออย่างต่อเนื่อง รวมถึงการช่วยเหลือบิดามารดา ผู้ปกครอง ครู และบรรณารักษ์ เรียนรู้และทำความเข้าใจเทคนิควิธีการส่งเสริมการอ่านแก่เด็กและเยาวชนอย่างเหมาะสมและได้ผล นอกจากนี้ยังได้เปิดโอกาสให้คนไทยสัมผัสกับหนังสือจากนานาชาติ เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และมองเห็นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนังสือในต่างประเทศ และขณะเดียวกันก็ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติสัมผัสกับหนังสือไทย และยังเป็นสื่อกลางในการสร้างโอกาสให้กับนักเขียนและสำนักพิมพ์ของไทย ในการจำหน่ายลิขสิทธิ์ให้กับต่างประเทศ ผลทางอ้อมของการจัดงาน ยังเป็นการส่งเสริมให้สำนักพิมพ์ในประเทศไทยเกิดความตื่นตัว ปรับปรุงและพัฒนาการผลิตหนังสือให้มีคุณภาพ มีความหลากหลาย เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ตลอดจนกระตุ้นการเรียนรู้ และปฏิบัติตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์อย่างถูกต้อง (วัตถุประสงค์ของงานจัดงานฯ : ออนไลน์)

หนังสือที่ส่งเข้าประกวดต้องเป็นหนังสือดังนี้

1. เป็นหนังสือที่ผู้ประพันธ์ประพันธ์ขึ้นเองและพิมพ์โฆษณาเป็นเล่มบริบูรณ์เป็นครั้งแรก โดยมีเลข พ.ศ. ตีพิมพ์ชัดเจนในหนังสือ
2. เป็นหนังสือที่ไม่เคยได้รับรางวัลในการประกวดหนังสือใด ๆ มาก่อน
3. เป็นหนังสือภาษาไทยตีพิมพ์โฆษณาในประเทศไทย
4. เป็นหนังสือที่ไม่กระทบกระเทือนต่อศีลธรรมหรือความมั่นคงของประเทศชาติ
5. ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว
6. หนังสือสารคดีหรือนวนิยาย เป็นของผู้ประพันธ์คนเดียวมีความยาวไม่น้อยกว่า 10 ยก ขนาด 16 หน้ายก (160 หน้า) หรือขนาด 8 หน้ายก (80 หน้า) ทั้งนี้ จำนวนคำต้องไม่น้อยกว่า 60,000 คำ
7. หนังสือกวีนิพนธ์จะเป็นเรื่องเดียวหรือหลายเรื่องก็ได้แต่ต้องเป็นของผู้ประพันธ์คนเดียวรวมพิมพ์เป็นเล่ม มีความยาวไม่น้อยกว่า 100 บทตามฉันทลักษณ์ไทย
8. หนังสือรวมเรื่องสั้นเป็นของผู้ประพันธ์คนเดียวรวมพิมพ์เป็นเล่มบริบูรณ์ครั้งแรก มีจำนวนเรื่องไม่น้อยกว่า 8 เรื่อง
9. หนังสือการ์ตูนต้องเป็นหนังสือที่ใช้ภาพชุดต่อเนื่องกันจะเป็นการ์ตูนหรือภาพสมจริงก็ได้เล่มหนึ่งจะมีเรื่องเดียวหรือหลายเรื่องก็ได้ความยาวไม่น้อยกว่า 16 หน้าถ้าเป็นวารสารการ์ตูนต้องเป็นวารสารที่มีการ์ตูนหรือภาพเขียนภาพประกอบในเล่มไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของเล่มเป็นวารสารที่มีชื่อถาวรออกติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นรายเดือน รายปักษ์หรือรายสัปดาห์ก็ได้

10. หนังสือที่ส่งเข้าประกวด แบ่งออกเป็น 9 กลุ่มดังนี้

10.1 กลุ่มหนังสือสารคดี (มิใช่ตำราเรียนหรือหนังสือเรียนหรือหนังสือที่มีวัตถุประสงค์โดยเฉพาะจะให้เป็นตำราหรือหนังสือเรียน)

10.2 กลุ่มหนังสือนวนิยาย

10.3 กลุ่มหนังสือกวีนิพนธ์

10.4 กลุ่มหนังสือรวมเรื่องสั้น

10.5 กลุ่มหนังสือสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่าน อายุ 3-5 ปี

10.6 กลุ่มหนังสือสำหรับเด็กเล็ก อายุ 6-11 ปี

1) หนังสือบันเทิงคดี

2) หนังสือสารคดี

10.7 กลุ่มหนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่น อายุ 12-18 ปี

1) หนังสือบันเทิงคดี

2) หนังสือสารคดี

3) หนังสือร้อยกรอง

10.8 กลุ่มหนังสือการ์ตูน และ/หรือ นิยายภาพ

10.9 กลุ่มหนังสือสวยงาม

1) หนังสือสวยงามทั่วไป

2) หนังสือสวยงามสำหรับเด็ก

2.4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย

สังคมเป็นการรวมกันของผู้คน โดยผู้คนมีความผูกพันกันในด้านผลประโยชน์ ค่านิยม และเป้าหมาย สังคมไม่ใช่เกี่ยวกับคนคนเดียวแต่เกี่ยวกับคนหมู่มากที่อยู่รวมกัน มีความสัมพันธ์กัน การศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย จึงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 ความหมายของสังคม

สังคมมีความหมายดังที่นักวิชาการได้อธิบายไว้ดังนี้

พัทธา สายหู (2544 : บทนำ) กล่าวว่า สังคมคือคนที่อยู่ร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เป็นหมู่เดียวกัน มีการกระทำต่อกันเป็นการเสนอสนองประโยชน์ของกันและกัน ทำให้เกิดมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ยึดเหนี่ยวได้ และเกิดความรู้สึกผูกพันที่จะบำรุงรักษาความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันนั้นไว้

สังคมไม่ใช่สังคมของคนอื่นที่อยู่นอกตัวเสมอไป ถึงแม้ว่าสังคมจะเป็นเรื่องของคนหมู่มากที่ไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะส่วนบุคคล แต่ถ้าสังคมคือหมู่มากที่อยู่ร่วมกันหมู่คณะนั้น เป็นสังคมของเราเองที่ตัวเราเป็นสมาชิกคนอยู่ด้วย เรื่องของสังคมก็เป็นของคนที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวเราเอง และเป็นเรื่องของคนที่ตัวเราเองต้องไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเขา สังคมเป็นสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งของชีวิตที่เรา

ต้องประสบพบเห็นอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน เหมือนสิ่งแวดล้อมอย่างอื่นที่เป็นธรรมชาติ ดิน น้ำ ลม ไฟ และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เราได้รู้ได้ด้วยวิทยาศาสตร์ และนำมาใช้เป็นประโยชน์แก่ชีวิต

สังคม หรือ สังคมมนุษย์ คือการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หลากรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย ฯลฯ สำหรับระบบสังคมที่รวมถึงสิ่งมีชีวิต ประเภทอื่นนอกเหนือจากมนุษย์อาจใช้คำว่าระบบนิเวศ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของ สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ กับสภาพแวดล้อม สังคมของมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันไม่ว่าจะ ในด้านใด เช่น ประเทศ จังหวัด และอื่น ๆ และมักจะมีวัฒนธรรมหรือประเพณี รวมถึงภาษา การละเล่น และอาหารการกินของตนเองในแต่ละสังคม การที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคมนั้น ช่วยให้มนุษย์สามารถ สร้างและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ถ้าต้องทำสิ่งนั้นโดยลำพัง คนเดียวสัก สังคมที่พัฒนาหรือกำลังพัฒนาเป็นเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการทำงาน อย่างมากนั้นก็อาจส่งผลให้ประชากรที่ไม่สามารถปรับตัวตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เกิดความรู้สึก โดดเดี่ยวหรือความรู้สึกว่าตนเองไม่มีส่วนร่วมในสังคมขึ้นมาได้

2.4.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย

ขวลิต สวัสดิ์ผล (2555 : 8) กล่าวว่า ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเหมาะกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ช่วงตอนบนของประเทศ เชื่อมต่อกับแผ่นดิน และช่วงตอนล่างของประเทศมีทะเลอันดามัน และอ่าวไทยขนานทั้งสองข้างของประเทศไทย มีจังหวัด มีทรัพยากรทางธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ และทะเล เหมาะสมกับการดำรงชีวิตที่เป็นปัจจัยหล่อ เลี้ยงคนไทยทั้งประเทศให้มีความเป็นอยู่ที่ดี จะเห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่อุดมสมบูรณ์ด้วยนา นาทฤษฎีทางธรรมชาติ ทำให้คนไทยมีวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปตามแต่ภูมิภาคของตน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์และการประมง มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ มีภูมิหลัง ทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีศิลปะทางวัฒนธรรมที่บ่งชี้ถึงความเจริญของชาติบ้านเมืองในงาน สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม การแสดงนาฏศิลป์ดนตรี การละเล่น ภูมิปัญญาที่ควรค่าแก่ รักษา ส่งเสริมให้คงอยู่ควบคู่กับสังคมไทยสืบไป

นอกจากนี้สังคมไทยให้ความสำคัญและยกย่องสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ไว้เหนือสิ่งอื่นใด เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ รักความสงบ ความสันติสุข ความสามัคคี มีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความมีน้ำใจของผู้คนจนได้รับการขนานนามว่า “สยามเมืองยิ้ม” ทั้งนี้สังคมไทย อยู่ในสังคมโลกย่อมได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ เข้ามาผสมผสานเพื่อความสอดคล้องใน การปรับตัวให้เข้ากับกระแสของสังคมโลก และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่อไปในอนาคต

สุพัตรา สุภาพ (2543 : 1-2) กล่าวถึง สภาพทางด้านเศรษฐกิจของไทยว่า การขยายตัวอย่าง รวดเร็วของเศรษฐกิจไทยและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเศรษฐกิจและการผลิต มีผลกระทบ อย่างมากต่อมนุษย์และการพัฒนาทรัพยากรของประเทศไทยโดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวทางเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กับได้รับผลกระทบ

โดยตรงที่สุด ทั้งในด้านดีและด้านเสีย ดังนั้นเมื่อมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา การฝึกอบรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ที่เราขาดบุคลากรที่มีฝีมืออยู่มาก

รัชนิกร เศรษฐ (2532 : 12) กล่าวว่า ไทย เป็นชื่อรวมเรียกชนชาติหนึ่งซึ่งมีความเจริญ มีอารยธรรมสูง มีประสบการณ์ของความเป็นชาติยาวนาน มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ชนชาติไทยนั้น ได้ก่อตัวมานาน เคยตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองเกือบทุกท้องที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นชาติที่มีคนเชื้อชาติเดียวกันอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก

สุพัตรา สุภาพ (2543 : 7) กล่าวว่า ไทยเป็นชาติเก่าแก่ เดิมเรียกว่า สยาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เรียกประเทศสยามเป็นครั้งแรกในสัตยาบันหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างไทยกับอังกฤษ เมื่อ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๙ ครั้นต่อมารัฐบาลในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนชื่อจาก “สยาม” “ไทย” โดยประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ซึ่งหมายถึง “ความเป็นอิสระเสรีไม่เป็นเมืองขึ้นของประเทศใด”

สรุปได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตามภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันคนไทยจะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันด้วย สังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดมั่นในขนบประเพณีเป็นหลัก ในสังคมไทยพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อความเชื่อและการดำเนินชีวิตของคนไทยมาก ในสังคมเมืองเป็นศูนย์รวมความเจริญทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจดีและมีการประกอบอาชีพหลากหลายชนิด แต่ในสังคมชนบท เศรษฐกิจยังไม่ค่อยเจริญมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556 - 2557 ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม

CHUNXIAO CHEN (2557) ศึกษาเรื่อง “นวนิยายเยาวชนรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553 - 2555 “ผลการวิจัยพบว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย คือ คนไทยมีความอดทนและขยันสู้กับชีวิต คนไทยต้องเผชิญภัยธรรมชาติเป็นประจำ ในด้านครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้นำของครอบครัว และนิยมมีลูกหลายคน สมาชิกในครอบครัวรักกันและมีความขัดแย้งเมื่อมีความคิดต่างกัน ในด้านการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าครูไทยมีลักษณะที่เข้มงวด รักธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไทย คือ นักเรียนไทยมีความเคารพต่อครูไทย ครูไทยกับนักเรียนไทยจะรักและดูแลเอาใจใส่กัน ในด้านวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงเทศกาลวันลอยกระทง ซึ่งมีกิจกรรมการทำกระทง การเล่นเพลง

เรือและพูดถึงความเชื่อของวันลอยกระทง ผู้อ่านยังสามารถเห็นถึงมารยาทของคนไทย ด้านการไหว้ และการพูดจาไพเราะและสุภาพ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะเพลงพื้นบ้านกับชนมไทย ซึ่งมีลักษณะหลากหลาย และพบภาพสะท้อนปัญหาของเยาวชนไทย คือ การใช้คอมพิวเตอร์มากเกินไป การนิยมวัฒนธรรมต่างประเทศ การติดยาเสพติด และการฆ่าตัวตาย ด้านอิทธิพลของนวนิยายเยาวชน รางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2553 - 2555 ที่มีต่อผู้อ่าน พบว่า ผู้เขียนปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ความกตัญญูกตเวที ให้ความสำคัญกับความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด และการสั่งสอน ให้เป็นคนดี ผู้เขียนกระตุ้นผู้อ่านให้เข้มแข็งและอดทนเพื่อต่อสู้กับโชคชะตาชีวิต ผู้เขียนชักชวนผู้อ่าน ให้รู้จักรักครอบครัวโดยช่วยเหลือกันของสมาชิกในครอบครัวและและการมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ผู้เขียนสั่งสอนให้รักวัฒนธรรมไทยโดยชักชวนให้รู้จักวัฒนธรรมไทยและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ผู้เขียนยังชักชวนให้ผู้อ่านรักธรรมชาติทั้งต้นไม้และสัตว์

ชรินทร์ อินทะสุวรรณ (2554 : 35) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของประจวบ วงศ์วิชา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของประจวบ วงศ์วิชา โดยศึกษาจากผลงานเพลง จำนวน 100 เพลง ภาพสะท้อนด้านครอบครัว พบว่า การห่วงใย เอื้ออาทรต่อกันของคนในครอบครัว สามที่มีภรรยาหลายคนทำให้มีปัญหาการเงิน ภาพสะท้อนด้าน การศึกษา พบว่านิยมให้บุตรหลานศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ พบว่ามีการประกอบอาชีพ เช่น ทำสวนยาง สวนกาแฟ ประมง เป็นต้น และเศรษฐกิจ กล่าวถึงภาวะความยากจน และผลกระทบของเศรษฐกิจระดับโลก ภาพสะท้อนด้านการเมือง การปกครอง พบว่ามีความคาดหวังของ สังคมต่อนักการเมือง และภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่เป็นแบบอย่างที่ดี ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ และศาสนา พบว่ามีความเชื่อไม่น้อยกว่า 14 เรื่อง เช่น พระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราชฤกษ์ยาม กฎแห่งกรรม เป็นต้น ศรัทธาต่อบุคคลในพระพุทธศาสนา เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นต้น ภาพสะท้อน ด้านประเพณี พบว่ามีประเพณีส่วนบุคคล ประเพณีส่วนรวม ภาพสะท้อนด้านภาษาถิ่นได้ พบว่าใช้ ภาษาถิ่นได้มีจำนวนไม่น้อยกว่า 100 คำซึ่งบางคำปรากฏในเพลงหลายเพลง ภาพสะท้อนด้าน ศิลปะการแสดง พบว่ามีหนังตะลุง และมโนราห์ ภาพสะท้อนด้านอื่น ๆ พบว่ามีด้านพืช ผัก ผลไม้ อาหารพื้นบ้าน สิ่งแวดล้อม สถานที่ท่องเที่ยว ภัยจากธรรมชาติ คำสำคัญ : ภาพสะท้อนทางสังคม และวัฒนธรรมชาวไทยภาคใต้ วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

พิเชษฐ คงโต (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวความคิดและภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประชาคม ลุนาชัย ด้านการเสนอ แนวคิดและภาพสะท้อนสังคม ผลการวิจัยพบว่า ประชาคม ลุนาชัย เสนอแนวคิดในเรื่องสั้น 4 ด้าน คือ แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับสังคม แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์ แนวความคิดเกี่ยวกับ มนุษย์กับการดำเนินชีวิต แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวความคิดเกี่ยวกับ

มนุษย์กับสังคม ผู้เขียนเสนอว่า สังคมมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ ในเรื่องการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและก่อให้เกิดปัญหาที่นับเป็นปรากฏการณ์ของสังคม แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับมนุษย์ ผู้เขียนเสนอว่า มนุษย์ควรมีหน้าที่ต้องกระทำและควรปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างมีน้ำใจ แนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับการดำเนินชีวิต ผู้เขียนเสนอว่า มนุษย์ควรดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่ายและเชื่อมั่น ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ส่วนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผู้เขียนเตือนให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณประโยชน์ต่อธรรมชาติและภัยที่มนุษย์จะได้รับจากการทำลายสิ่งแวดล้อม ในด้านภาพสะท้อนสังคม ประชาคม ลุณาชัย เสนอภาพสะท้อนในด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ในด้านสังคม ผู้เขียนสะท้อนเมืองที่ไม่น่าอยู่ ปัญหาจากกลุ่มอาชีพชาวประมง โสเภณี ผู้ใช้แรงงาน และข้าราชการ ตลอดจนปัญหาที่มีในสังคม ได้แก่ ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาความยากจน และปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจผู้เขียนสะท้อนภาพเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ด้านการเมือง ผู้เขียนสะท้อนภาพพฤติกรรมด้านลบของนักการเมืองที่ทำให้ประชาชนขาดศรัทธา ส่วนในด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ผู้เขียนสะท้อนภาพครอบครัว ค่านิยม ความเชื่อ ความดี มนุษยธรรมและความไร้มนุษยธรรม มลภาวะและสิ่งแวดล้อม

อัญชลี ส่องแสง (2545) ศึกษาวิจัย เรื่อง “ภาพสะท้อนสังคมในเรื่องสั้นไทยระหว่างพุทธศักราช 2538 - 2542” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2538 - 2542 ในด้านเนื้อหาและรูปแบบ บริบททางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเรื่องสั้น ผลการวิจัยพบว่า เรื่องสั้นในช่วงปี พุทธศักราช 2538 - 2542 สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสังคมใหญ่ ๆ คือ ปัญหาครอบครัวเด็กและคนชรา โสเภณี อาชีพการงานของคนในสังคม วิถีชีวิตในเมืองหลวง ความยากจน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม วรรณกรรม การทำธุรกิจ และปัญหาเศรษฐกิจด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ การใช้สัญลักษณ์ สะท้อนค่านิยมและความเชื่อที่สร้างผลกระทบต่อครอบครัวรวมทั้ง ความเชื่อท้องถิ่นที่ถูกคุกคาม และวิถีชีวิตของคนในสังคมที่ขาดอิสรภาพ การเสนอเรื่องด้วยฉากสะท้อนสภาพแวดล้อมของเด็กโดยแสดงให้เห็นถึงความหวาดกลัวและความรุนแรงในสังคมที่คุกคามเด็ก และสะท้อนภาพแวดล้อมของชุมชน โดยแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของคนในท้องถิ่นต่อความเจริญ การตกเป็นทาสของวัตถุและความเจริญกอบโกยทรัพย์สินจากท้องถิ่น การเสียดสีสะท้อนระบบราชการที่ล่าช้าและค่านิยมรับราชการ อีกทั้งสะท้อนวิถีชีวิตในเมืองที่ยากลำบาก รีบเร่ง นิยมวัตถุและภาวะตกลานนอกจากนี้ยังสะท้อนวิถีชีวิตในชนบท โดยเสียดสีความเจริญที่เข้ามาสู่ชนบท อีกทั้งสะท้อนภาพความยากจน โดยเสียดสีการประเมินคุณค่าของคนร้ายที่มีต่อคนจน และเสียดสีการทำลายสิ่งแวดล้อมการใช้กระแสสำนึกสะท้อนสภาวะบีบคั้นในจิตใจของคนในสังคมการจบเรื่อง พบว่าเรื่องสั้นจบด้วยความพ่ายแพ้ของตัวละครมากที่สุดโดยสะท้อนให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ของมนุษย์ต่อสามัญสำนึกและคุณธรรม มนุษย์ต่อสถานการณ์ มนุษย์ต่อมนุษย์ มนุษย์ต่อชะตากรรม และมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม ส่วนการจบด้วยความสุข พบว่าตัวละครมักเป็นเด็ก แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของผู้เขียนที่มีความหวังต่อเด็ก

วีรรัตน์ เวทีประสิทธิ์ (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของ หยก บูรพา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์เรื่องสั้นของ หยก บูรพา ด้านโครงเรื่อง กลวิธีในการแต่งตัวละคร ฉาก บทสนทนา สารัตถะหรือแก่นเรื่อง และท่วงทำนองในการแต่ง 2) วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในเรื่องสั้น 3) วิเคราะห์สังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้น โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารจากเรื่องสั้นจำนวน 109 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ด้านศิลปะการประพันธ์เรื่องสั้นของ หยก บูรพา ได้ใช้ประสบการณ์ของผู้ประพันธ์เองนำมาผูกเป็นโครงเรื่อง โดยนิยมเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉาก บรรยายตัวละคร บรรยายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปมปัญหา สารัตถะสำคัญเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนทั่ว ๆ ไป ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท เพื่อนำเข้าสู่เนื้อเรื่องอย่างรวดเร็ว ได้ใช้ ข้อขัดแย้งที่เกี่ยวกับการหลอกลวง ความยากจนความโลภ ความเชื่ออย่างงมงายมาเป็นการดำเนินเรื่องเป็นส่วนใหญ่ และนิยมปิดเรื่องแบบสมจริงในชีวิตมากกว่าลักษณะอื่น ตัวละครส่วนใหญ่เน้นแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาได้ อย่างสมจริงและเต็มไปด้วยอารมณ์ขัน นอกจากนี้ยังมีการสร้างบรรยากาศในชนบทและในเมืองหลวงได้อย่างละเอียดและชัดเจน ดังนั้นเรื่องสั้นของหยก บูรพา จึงสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ของผู้เขียนที่มีต่อสังคม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตลอดจนการดำเนินชีวิตของเพื่อนมนุษย์ได้อย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกันนั้นก็สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมเมืองและสังคมชนบทได้ประสบปัญหา ลักษณะเดียวกัน โดยเฉพาะสังคมชนบทที่เน้นให้เห็นถึงปัญหาด้านสาธารณสุขโภชนาการพื้นฐาน ปัญหาโสเภณีการดื่มสุราและเล่นการพนัน ภัยจากธรรมชาติ ความแห้งแล้งทุรกันดารของถิ่นที่อยู่และสภาพแวดล้อมเป็นเหตุให้ชาวชนบทต้องโอกาสในทุก ๆ ด้าน ซึ่งหยก บูรพา สามารถสะท้อนสภาพชีวิตและความเป็นไปของสังคมไทยอย่างสมจริง มีมุมมองที่กว้างไกล มีความแปลกใหม่และน่าสนใจยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ผู้อ่านเห็นถึงความดีงามที่ควรรักษา รวมทั้งได้เสนอให้เห็นสภาพของสังคมที่มีข้อบกพร่อง เพื่อต้องการให้ผู้อ่านได้มีส่วนร่วมพัฒนาให้พ้นจากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาของผู้คนในสังคมไทยต่อไป

ปรียาภรณ์ หนูสนั่น (2532) ศึกษาวิจัย เรื่อง “การสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย (2519 - 2529)” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย ปี พ.ศ. 2519 - 2529 กับสภาพความเป็นจริงทางด้านสังคมวิทยา โดยวิเคราะห์องค์ประกอบและกลวิธีของนวนิยายไทยแนวสะท้อนปัญหาสังคมชนบทผลการวิจัยพบว่า นักเขียนนวนิยายแนวสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในระยะปี พ.ศ. 2519 - 2529 สะท้อนปัญหาต่าง ๆ ของสังคมชนบทไทยได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งในด้านสาเหตุ ลักษณะ และผลของปัญหา ปัญหาสำคัญ 8 ประการที่นักเขียนสะท้อนออกมาในนวนิยายได้สอดคล้องกับความเป็นจริง ได้แก่ 1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ 2. ปัญหาทางการศึกษา 3. ปัญหาด้านการสาธารณสุขและการอนามัย 4. ปัญหาทางการเมืองการปกครอง 5. ปัญหาทางด้านความเชื่อและศาสนา 6. ปัญหาทางด้านแรงงาน 7. ปัญหาทางด้านวัฒนธรรม 8. ปัญหาทางด้านภัยธรรมชาติกลวิธีในการสะท้อนปัญหาของนวนิยายไทยแนวนี้ ส่วนใหญ่

จะเน้นความสมจริงทั้งในด้านแก่นเรื่องและการสร้างองค์ประกอบของเรื่อง การบรรยายลีลาเฉพาะถิ่น ในด้านการสร้างฉากตัวละคร และบทสนทนา เป็นกลวิธีการเขียนอย่างหนึ่งที่เสริมให้นวนิยายแนวนี้มีบรรยากาศที่สมจริงและสร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านภูมิหลังและประสบการณ์เกี่ยวกับชนบทของนักเขียนนวนิยายแนวนี้มีส่วนทำให้นักเขียนแสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทั้งยังทำให้นักเขียนตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้านอันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวชนบทในท้องถิ่นต่าง ๆ

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้น

อนงค์ จันทร์วงศ์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการใช้ภาษาและภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2545 - 2549” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ การใช้ภาษาในงานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2545 - 2549 และ เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในงานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2545 - 2549 เพื่อเปรียบเทียบลีลาภาษาทางด้านลีลาการเขียนของนักเขียนเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2545 - 2549 ข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้ คือ งานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นของนักเขียนสองคน คือ ปราบดา หยุ่น และเดือนวาด พิมพwana ผู้วิจัยได้คัดเลือกผลงานของนักเขียน คนละ 10 เรื่อง โดยนำข้อมูลนั้นมาศึกษาการใช้ภาษาด้าน คำ ประโยค ส่วนวลีภาษาทางด้านกริยาและภาพสะท้อนสังคมไทยของนักเขียนทั้งสองคน แล้วนำมาเปรียบเทียบกันทางด้านกริยาและภาพสะท้อนสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นของนักวิชาการทางภาษาไทยเป็นพื้นฐาน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ในด้านกริยาของปราบดาหยุ่นและเดือนวาดพิมพwana พบลักษณะการใช้คำที่เหมือนกัน คือ คำมีความหมายโดยตรง คำมีความหมายโดยนัย คำแสดงอารมณ์ คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำมีศักดิ์ คำรูปธรรม คำนามธรรมศัพท์บัญญัติ คำเฉพาะ คำสแลงคำภาษาตลาด คำตำหรือคำหยาบ คำภาษาถิ่น คำภาษาต่างประเทศคำย่อ และคำเลียนเสียงพูดในด้านลักษณะการใช้ประโยคแสดงเจตนาของผู้ส่งสารพบการใช้ประโยค 3 ประเภทคือ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ และประโยคบอกให้ทำจากงานเขียนของทั้งสองคนในด้านการใช้สำนวนพบการใช้สำนวนเก่าและสำนวนใหม่ของทั้งสองคน ทางด้านภาพสะท้อนสังคมไทยพบภาพสะท้อนด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ในงานเขียนของปราบดา หยุ่น ส่วนของเดือนวาด พิมพwanaพบภาพสะท้อนด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนาและความเชื่อด้านลีลาการเขียน พบประโยคสั้นและประโยคแบบโวหารในงานเขียนของทั้งสองคน

พิรารวรรณ สังข์จันทร์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาและกลวิธีการสร้างตัวละครในเรื่องสั้นอีโรติกของสุจินดา ชันตยาलगด” การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในเรื่องสั้นอีโรติกของสุจินดา ชันตยาलगด เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างตัวละครในเรื่องสั้นอีโรติกของสุจินดา ชันตยาलगด โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารจากเรื่องสั้นจำนวน 55 เรื่องและเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ จากผลการศึกษาด้านศิลปะการใช้ภาษาในเรื่องสั้นอีโรติกของ สุจินดา ชันตยาलगด

พบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการนำเสนออย่างแยบยลโดยใช้ศิลปะการใช้ภาษา 3 ประการ คือ การเลือกใช้คำ การใช้ภาษา และภาษาที่ใช้ภาพพจน์มาเปรียบเทียบหรือแทนลักษณะบางอย่างเป็นอย่างดี จึงทำให้เรื่องสั้นอีโรติกที่มีเนื้อหามุ่งประเด็นเรื่องราวความรักความใคร่และเรื่องเพศ มีเสน่ห์ชวนอ่าน แตกต่างจากวรรณกรรมเล่มที่ใช้ภาษาตรงไปตรงมา หยาบโคลน ตัวละครที่สร้างขึ้นมีทั้งลักษณะนิสัยอย่างเดียวหรือน้อยอย่างและตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง ซึ่งสุจินดา ขันตยาลงกต สร้างตัวละครทุกตัวอย่าง ความสมจริง มีความคิดความต้องการเหมือนมนุษย์ปุถุชนทั่วไปที่มีความต้องการทางด้านจิตใจต้องการความรัก ต้องการคนที่เข้าใจ ต้องการความบันเทิง ต้องการเสรีภาพ ต้องการได้รับการความสนใจจากผู้อื่น และรวมไปถึงความต้องการทางร่างกาย ที่มาตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกทางเพศ โดยตัวละครหญิงซึ่งเป็นตัวละครในการดำเนินเรื่อง สุจินดา ขันตยาลงกต ได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถพึ่งตัวเองได้ มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกคบชาย และภาพของตัวละครผู้หญิงนั้นจะมีความมั่นใจและมีเสน่ห์ทางเพศ ซึ่งบางครั้งก็เพิ่มคุณค่าให้ตัวผู้หญิง แต่บางครั้งก็ลดคุณค่าตัวเอง เพราะเมื่อผู้หญิงมีเสรีภาพทางเพศผู้ชายมักจะใช้อิทธิพลเอาเปรียบผู้หญิงมากขึ้น และผู้หญิงก็ยินยอมโดยยึดเอาความต้องการตามอารมณ์ตัวเองเป็นหลัก และตกเป็นวัตถุทางเพศโดยไม่รู้ตัว นับได้ว่า สุจินดา ขันตยาลงกต กล้าที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกและมุมมองของผู้หญิงซึ่งนำประสบการณ์ของตนเองหรือคนรอบข้างมาผูกเป็นโครงเรื่อง และเสนอผ่านตัวละครในงานเขียนของตนเอง ทำให้งานเขียนนี้ไม่มีแต่เฉพาะเรื่องราวอารมณ์รักความใคร่และเรื่องเพศเท่านั้น แต่ผู้อ่านยังได้เห็นถึงความเป็นสตรีนิยมที่ผู้แต่งสอดแทรกไว้ด้วย จึงทำให้งานประพันธ์ของนักเขียนท่านนี้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

กาญจนา เจษฎาคม (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สิ่งเหนือธรรมชาติในเรื่องสั้นของเหม เวชกร” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของสิ่งเหนือธรรมชาติในเรื่องสั้นของเหม เวชกร และวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครเหนือธรรมชาติในเรื่องสั้นของเหม เวชกร ผลการวิจัยพบว่าลักษณะสิ่งเหนือธรรมชาติของเหม เวชกร แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ เรื่องผี ไสยศาสตร์และเครื่องรางของขลัง โดยลักษณะสิ่งเหนือธรรมชาติในเรื่องสั้นของเหม เวชกร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องผีวิญญาณหรือโอปปาติกะ ส่วนเรื่องไสยศาสตร์และเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นเพียงส่วนประกอบในการเล่าเรื่องผีวิญญาณหรือโอปปาติกะ ในเรื่องสั้นของเหม เวชกร สะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมไทยมีความเชื่อและความศรัทธาในเรื่องดังกล่าว ลักษณะของผี วิญญาณ หรือโอปปาติกะ สามารถแยกประเภทออกได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้ (1) ผีกระสือ (2) ผีนางตะเคียน (3) กายทิพย์ (4) ผีปอบ (5) ผีเปรต (6) ยักษ์ (7) ปู่โสมเฝ้าทรัพย์ (8) ผีสัตว์ โดยลักษณะสิ่งเหนือธรรมชาติทั้ง 8 ประเภทนี้ มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างจากความเชื่อที่เล่ากันมา เรื่องสั้นของเหม เวชกร สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่า วิญญาณสามารถปรากฏร่างให้มนุษย์เห็นได้ วิญญาณนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ที่เห็น หรือจิตวิญญาณของวิญญาณนั้นจะต้องจดจ่ออยู่กับบุคคลนั้น การปรากฏของวิญญาณในเรื่องสั้นของเหม เวชกรเป็นไปได้หลายลักษณะ คือ วิญญาณปรากฏให้เห็นเป็นรูปร่างของคน ในรูปของกลิ่น ในรูปของเสียง ในรูป

ของการแสดงฤทธิ์ และในรูปกลายร่างเป็นสัตว์ ส่วนความเชื่อที่ว่าโลกมนุษย์กับโลกของวิญญานสามารถติดต่อกันได้ในลักษณะวิญญานติดต่อกับมนุษย์โดยตรง วิญญานเข้าสิงมนุษย์ และวิญญานติดต่อกับมนุษย์ผ่านความฝัน ส่วนกลวิธีการสร้างตัวละครเหนือธรรมชาติของเหม เวชกร พบว่า เหม เวชกรสร้างตัวละครเหนือธรรมชาติ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ตัวละครมนุษย์ ตัวละครอมมนุษย์และตัวละครสัตว์กลวิธีการสร้างตัวละครมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเหม เวชกร คือ การสร้างสรรค์ตัวละครอมมนุษย์เป็นผีที่เหมือนกับคน ปรากฏแก่สายตาคนทั่วไป โดยที่ไม่ทราบว่าได้พบกับผี แต่เมื่อเหตุการณ์นั้นได้ผ่านไปแล้วจึงทราบว่า ตนพบกับผีอีกประการหนึ่ง คือ ตัวละครมนุษย์เพศชาย และตัวละครมนุษย์เพศหญิงสามารถใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน และมีความสัมพันธ์กันในแบบสามีภรรยา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้ทฤษฎีปมเอติปัส ของซิกมันด์ฟรอยด์ ในการวิเคราะห์ ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่า เหม เวชกร น่าจะสร้างตัวละครขึ้นมาจากประสบการณ์ จิตใต้สำนึก จินตนาการ และความกลัวของเขา เช่น ตัวละครมนุษย์ส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย และมีลักษณะคล้ายคลึงกับเขา ตัวละครอมมนุษย์ส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง และตัวละครส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่มีบทบาท

กฤษณา พรหมเลิศ (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เรื่องสั้นในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ” การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องสั้นในหนังสือวันเด็กแห่งชาติเพื่อศึกษาคุณค่าของเรื่องสั้นในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของเรื่องสั้นในหนังสือวันเด็กประกอบด้วยประเภทของแนวเรื่อง ลักษณะของแนวเรื่อง โครงเรื่อง แนวคิด และ ตัวละครผลจากการศึกษาพบว่า ประเภทของแนวเรื่องมีอยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ แนวเรื่องที่ปรากฏในเรื่องสั้นในหนังสือวันเด็กมากที่สุดคือ แนวเรื่องเกี่ยวกับเด็กกับคุณธรรมจำนวน 32 เรื่อง รองลงมาคือ แนวเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 29 เรื่อง และประเภทของแนวเรื่องที่มีน้อยที่สุดคือ แนวเรื่องเกี่ยวกับเด็กกับสังคม จำนวน 13 เรื่อง ลักษณะแนวเรื่อง เรื่องสั้นในหนังสือวันเด็กส่วนใหญ่จะมีลักษณะแนวเรื่องแบบสมจริง เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเด็กอันเป็นวัยใกล้เคียงหรือวัยเดียวกับผู้อ่าน รองลงมาคือแนวเรื่องแบบวิทยาศาสตร์และแบบจินตนาการ โครงเรื่อง เรื่องสั้นในหนังสือวันเด็กมีการสร้างความขัดแย้ง 4 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งกับตัวเอง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ส่วน การดำเนินเรื่องไปตามลำดับปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือการดำเนินเรื่องแบบย้อนกลับไปมา การเปิด ปิดเรื่องนิยมเปิดเรื่องด้วยการบรรยายมากที่สุด แนวคิด การนำเสนอแนวคิดในเรื่องสั้นในหนังสือวันเด็ก มีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับคำสอนคุณธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ เสริมประสบการณ์แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวและการดำเนินชีวิต ตัวละคร ตัวละครในเรื่องสั้นในหนังสือวันเด็ก ตัวละครส่วนใหญ่จะเป็นเด็กอายุตั้งแต่ 5 ขวบ ถึง 20 ปี ซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้แก่ การแสดงออกถึงความมีเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการเสียสละ ความอดสาหัส ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญูต่อเวที ความรับผิดชอบในหน้าที่ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ คุณค่าของเรื่องสั้นในหนังสือวันเด็ก มีคุณค่า

ที่สำคัญ 3 ด้านคือ คุณค่าด้านความบันเทิง ได้แก่ ความบันเทิงเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความบันเทิงเกี่ยวกับการผจญภัยตื่นเต้น ความบันเทิงเกี่ยวกับความรัก ความบันเทิงเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความบันเทิงเกี่ยวกับชีวิตคนหรือสัตว์ คุณค่าด้านการให้ความรู้ ได้แก่ ให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ คุณค่าด้านคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ความกตัญญู อุดม อ่อนน้อมเพียร กล้าหาญ ระเบียบวินัย

โชคชัย บัณฑิตศิลปะศักดิ์ (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สังคมไทยจากเรื่องสั้นในนิตยสาร ‘ช่อการะเกด’ ช่วง พ.ศ. 2535 - 2539” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนของสังคมไทย จากเรื่องสั้นในนิตยสารช่อการะเกด ช่วงปี พ.ศ. 2535 - 2539 โดยพิจารณาจากแก่นเรื่องของเรื่องสั้น จำนวน 282 เรื่อง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เรื่องสั้นในนิตยสารช่อการะเกดได้ทำหน้าที่สะท้อนภาพสังคมไทย ในด้านต่าง ๆ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ภาพสะท้อนทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไป สะท้อนให้เห็นชีวิตชาวชนบทที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมเมือง สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม เมืองซึ่งเป็นสังคมวัตถุนิยม ที่บุคคลต่างดำเนินชีวิตในลักษณะตัวใครตัวมัน สภาพดังกล่าวจึงทำให้บุคคล บางคนเกิดความรู้สึกสับสน และตั้งคำถามถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิต นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตของบุคคลในสังคม เช่น พนักงานบริษัท นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ คนงาน ช่างตัดผม และคนขับรถแท็กซี่ ตลอดจนสะท้อนปัญหาสังคมต่าง ๆ อย่าง ปัญหาโสเภณี และโรคเอดส์ ปัญหา อาชญากรรม ปัญหาสุขภาพ และปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาพสะท้อนทางด้านครอบครัว สะท้อนปัญหา ต่าง ๆ ในครอบครัว เช่น ผู้นำครอบครัวขาดความรับผิดชอบ เพศสัมพันธ์ระหว่างบุคคลร่วมสายโลหิต และปัญหาการนอกใจคู่ครอง นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะครอบครัวจาก ครอบครัวขนาดใหญ่มาเป็นครอบครัวที่มีปัญหาปลีกย่อยอย่างอื่น ภาพสะท้อนทางการเมือง และข้าราชการที่สนใจแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ของตนมากกว่าการเอาใจใส่ดูแลทุกข์ สุขของประชาชน พฤติกรรมใช้ความรุนแรงทางทหารเข้าปราบปรามประชาชนที่ชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง และบทบาทของปัญญาชนในสังคม ภาพสะท้อนทางด้านเศรษฐกิจ สะท้อนปัญหาการใช้ที่ดิน การแย่งกันถือครองที่ดิน รวมทั้งการขยายตัวของธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาการใช้แรงงานเด็ก และการเอาเปรียบแรงงาน ภาพสะท้อนทางการศึกษา สะท้อนเจตคติด้านลบต่อระบบการศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนพฤติกรรมของครู อาจารย์ทั้งด้านบวกและด้านลบ และ ปัญหาการใช้ภาษาไทยของคนในสังคม ภาพสะท้อน ทางด้านศาสนาวัฒนธรรม และประเพณี สะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ในด้านที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังสะท้อนประเพณีการบวช การตาย และความเชื่อของคนในสังคม รวมถึงวัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทยมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีน ภาพสะท้อนที่ปรากฏในเรื่องสั้น นับได้ว่ามีความ สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะพิจารณาจากภาพรวมของ ปรากฏการณ์ในสังคมหรือพิจารณาเฉพาะเรื่องเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2535 - 2539

2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล

เพชรินทร์ นาทศริทา (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง“ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง” งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง และ (2) กลวิธีการใช้ภาษาที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง 5 เรื่อง ได้แก่ ปูนปิดทอง ใบไม้ที่หายไป อัญมณีแห่งชีวิต ช่างสำราญ และความสุขของกะทิ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิงจำแนกได้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ แบ่งเป็นบุคลิกลักษณะภายนอกและลักษณะนิสัย บุคลิกลักษณะภายนอกของผู้หญิงก่อนแต่งงานส่วนมากจะมีรูปร่างหน้าตาสวย และมีลักษณะดึงดูดใจ ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะมีลักษณะภายนอกเปลี่ยนแปลง และผู้หญิงมีความคิดแบบทันสมัยใหม่ 2) ความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคมโดยมีความสัมพันธ์ของหญิงไทยกับบุคคลในครอบครัวทั้งความสัมพันธ์ที่ดีมีความสุข และความสัมพันธ์ในทางไม่ดี แต่ก้าวส่วนความสัมพันธ์ของหญิงไทยกับบุคคลในสังคม พบว่ามีความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อน ความสัมพันธ์ในฐานะคนรัก และความสัมพันธ์ในฐานะผู้ร่วมงาน 3) ด้านแนวทางในการดำเนินชีวิต ภาพลักษณ์หญิงไทยมีแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา และรับวัฒนธรรมตะวันตกเป็นแบบในการดำเนินชีวิต 4) ด้านสถานภาพและบทบาท พบผู้หญิงในฐานะบุตร และฐานะมารดา สำหรับกลวิธีการใช้ภาษาสื่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงพบการใช้คำ 7 ลักษณะ คือ คำสุภาพ คำไม่สุภาพ คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก คำหลาก คำซ้อน คำซ้ำ และคำภาษาต่างประเทศ ในส่วนของโวหารภาพพจน์ที่สื่อภาพลักษณ์ของผู้หญิง พบการใช้โวหารภาพพจน์ 4 ลักษณะ คือ ภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์และการกล่าวซ้ำความ

บุญยเสนา ตรีวิเศษ (2550 : 43) ได้วิเคราะห์ “เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี พ.ศ. 2545 - 2548 “โดยวิเคราะห์เนื้อหาและวาทกรรมที่อยู่เรื่องสั้น พบว่า วรรณกรรมเรื่องสั้น การเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า มีเนื้อหาสาระครอบคลุม 13 ประเด็น ได้แก่ สารส่งเสริมสนับสนุนประชาธิปไตยสู่การเมืองในอุดมคติ การวิพากษ์หลักการของประชาธิปไตย การวิพากษ์นโยบาย ทางการเมือง ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเรียนรู้การเมือง การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ และผลประโยชน์ ประชาธิปไตยการต่อสู้ที่ยังไม่สิ้นสุด หัวใจที่ไทยหาอุดมการณ์ประชาธิปไตย การวิพากษ์ทุกนิยม นโยบายเศรษฐกิจการเมืองความอ่อนแอทางการเมืองของ ภาคประชาชน การเมืองครอบงำชะตากรรมมนุษย์ และความขัดแย้งทางการเมืองสถานการณ์ภาคใต้ วรรณกรรมเรื่องสั้นการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า มีวาทกรรมที่ปรากฏ 5 แบบ ได้แก่ วาทกรรมภาษาย้อมสีของนักการเมือง วาทกรรมแห่งอุดมการณ์ วาทกรรมวิจารณ์สันดานนักการเมือง วาทกรรมแห่งความดีเพื่อความงามงามในชีวิตและสังคม และวาทกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเมือง จากงานวิจัยเรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้าสรุป

ได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของบ้านเมือง และวรรณกรรมการเมืองที่ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้าได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและสถานการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นเฉกเช่นกับวรรณกรรมอื่น ๆ และยังได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดทางการเมืองของนักเขียนและประชาชนที่มีต่อสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงเวลานั้นด้วย

วันจุฬา ศรีลัมภ์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์ของตัวละครในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์)” งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของตัวละครในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายทั้ง 9 เรื่อง ปรากฏลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ในด้านที่โดดเด่นต่างกันออกไป เช่น นวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน โดดเด่นในด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการสร้างพลังความสามัคคีในชนบท ส่วนนวนิยายเรื่อง คำพิพากษา สามารถนำเสนอด้านการตระหนักรู้และการควบคุมอารมณ์ตนเอง การมีจิตใจมั่นคงในความดีและยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง และนวนิยายเรื่อง ปูนปิดทอง กล่าวถึงอย่างชัดเจนในด้านการตระหนักรู้และเล็งเห็นคุณค่าของตนเอง ตลอดจนการรู้จักสร้างแรงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพื่อสร้างชีวิตที่สมบูรณ์ให้แก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่ยึดติดกับความผิดพลาดในอดีต นวนิยายเรื่อง ตลิ่งสูง ชุงหนักเป็นแบบอย่างที่ดีในการตระหนักรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงและเป้าหมายในชีวิตของตนเอง อีกทั้งยังแสดงออกถึงการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้นวนิยายเรื่อง เจ้าจันทน์ผอม โดดเด่นด้านการตระหนักรู้ในข้อจำกัดของตนเองและการวางตัวที่เหมาะสมกับกาลเทศะ การรักษาคำมั่นสัญญา และการเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม นวนิยายเรื่อง เวลา ถ่ายทอดถึงการตระหนักรู้ในการกระทำของตนเอง การเปิดใจกว้างต่อการเรียนรู้ประสบการณ์และข้อคิดที่มีประโยชน์ในการดำรงชีวิต การยอมรับในสิ่งผิดพลาดและพร้อมที่จะแก้ไขดีขึ้น ส่วนนวนิยายเรื่อง ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน แสดงออกถึงการมีความมั่นใจในศึกษาภาพของตนเมื่อปฏิบัติภารกิจการใช้ไหวพริบปฏิภาณ การตระหนักถึงอิทธิพลทางสังคมและการเมืองเพื่อเสริมทักษะการเป็นผู้นำที่ดีจนสามารถจัดการกับอุปสรรคได้อย่างเหมาะสม นวนิยายเรื่อง อมตะ โดดเด่นด้านการตระหนักรู้ความรู้สึกภายในของตน ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเองและผู้อื่น ได้ดีเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่คับขัน การใช้ยุทธวิธีในการเชิญชวน ความสามารถในการเข้าใจถึงอำนาจทางการเมืองที่มีผลต่อคู่แข่งทางธุรกิจ และทักษะในการบริการลูกค้าให้เกิดความประทับใจ สุดท้ายนวนิยายเรื่อง ช่างสำราญ โดดเด่นในด้านการมองโลกในแง่ดี การเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ความสามารถในการยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต การคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างความสุขให้แก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนทักษะการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

ณัฐวดี เชื้อชวด (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทความวิจารณ์วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจากกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2546” วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทความวิจารณ์วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจากกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ

เทพสุวรรณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2546 รวม 11 บทความเพื่อวิเคราะห์แนวการวิจารณ์วรรณกรรมที่ปรากฏในบทความวิจารณ์วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจากกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2546 ผลการวิจัยพบว่า ในการจัดประกวดบทความวิจารณ์วรรณกรรมของกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2546 ได้มีบทความวิจารณ์ที่ได้รับรางวัลรวมทั้งสิ้น 11 ความ แบ่งออกเป็นบทความวิจารณ์เรื่องสั้น 7 บทความ นวนิยาย 3 บทความ และสารคดี 1 บทความ ทั้ง 11 โดยแบ่งออกเป็นบทความวิจารณ์วรรณกรรมรางวัลดีเด่น 9 บทความ และบทความวิจารณ์วรรณกรรมรางวัลชมเชย 2 บทความ จากการศึกษาบทความวิจารณ์วรรณกรรมทั้ง 11 บทความข้างต้น สามารถสรุปกลวิธีการเขียนและแนวการวิจารณ์วรรณกรรม ได้ดังนี้ กลวิธีการเขียน ได้แก่ บทความวิจารณ์เรื่อง “ขอทาน : ใครกันแน่คือขอทาน” ของ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช “อัญมณีแห่งชีวิต : จริตทางวรรณศิลป์กับพันธกิจทางวรรณกรรม” ของ ธเนศ เวศร์ภาดา “เมื่อไฟพลางเทียน” ของ บรรณ ประลองบรรณ “การเดินทางสู่ความจริงของผู้หญิงอีกคนหนึ่ง” ของ บรรณ ประลองบรรณ “ภาพระหว่างบรรทัดของนักเขียนหญิงคนใหม่” ของ จริญญา ปรปักษ์ประลัย “ชะบน : เรื่องชะตากรรมของคนสามัญ” ของ นฤมิตรสอดสุข “แผ่นดินอื่น : ดินแดนที่ แสงจันทร์ส่องสมร หมดเทวษ” ของ ดวงมัน จิตรจำนงค์ “แผ่นดินอื่นเบื้องลึกแห่งการถกเถียงเสวนาระหว่างตัวตนแห่งความคิดกับสังคม ความลึกกลับในโลกและชีวิตของมวลมนุษย์” ของ สกฤต บุญยทัต “ผ้าทอง กับหลากพื้นที่ทางสังคมของผู้หญิง” ของ เสนาะ เจริญพร “กฎไตรลักษณ์แห่งชีวิตในนวนิยายเรื่อง เวลา ของ ชาติ กอบจิตติ” ของสิริชญา คอนกรีต และ “โลดเล่นรวดเร็วเหนือรวงคลื่น : สนามแข่งแห่งชีวิต จากสังคมสู่ธรรมะ” ของ ภาคย์ จินตนมัย (อรรคภาค เส้าจินตนาศรี) ในการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการเขียนบทความวิจารณ์วรรณกรรม ในประเด็น การตั้งชื่อเรื่อง การเกริ่นนำเรื่อง การเสนอเนื้อเรื่อง และการสรุปเรื่อง รวมทั้งแนวการวิจารณ์ที่พบในบทความวิจารณ์วรรณกรรม ได้แก่ แนวปรัชญา แนวจิตวิทยา แนวสุนทรียศาสตร์ แนวสังคมศาสตร์ และแนวโครงสร้าง ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แต่ละส่วนของบทความวิจารณ์ที่ได้รับรางวัลจากกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ทั้ง 11 บทความนั้นล้วนมีคุณสมบัติตรงตามลักษณะกลวิธีการเขียนบทความวิจารณ์ที่ดี กล่าวคือ แปลกใหม่ สร้างสรรค์กลุ่มลีกลสมเหตุสมผลมีความกระชับ และน่าสนใจ ทำให้เห็นพลังทางปัญญาของวรรณกรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้วิจารณ์ได้ใช้แนวการวิจารณ์ได้แก่ แนวโครงสร้าง แนวสังคมศาสตร์ แนวปรัชญา แนวจิตวิทยา และแนวสุนทรียศาสตร์ แนวการวิจารณ์เหล่านี้สอดคล้องกับเนื้อหาของวรรณกรรม ทำให้เห็นจุดเด่นของวรรณกรรมที่นำมาวิจารณ์ได้อย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่า บทความวิจารณ์ที่ได้รับรางวัลจากกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2546 เป็นแบบอย่างการผลิตงานเขียนประเภทบทความวิจารณ์วรรณกรรมที่มีคุณภาพได้เป็นอย่างดี

เบญจวรรณ ขุนฤทธิ์ (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์จินตภาพในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน” วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจินตภาพที่ปรากฏในวรรณกรรม โดยมุ่งศึกษากลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างจิตภาพ ซึ่งการศึกษาก่อนหน้าในอดีต ผลการวิจัยพบว่า กฤษณา อโศกสินสามารถนำคำและภาพพจน์มาใช้สร้างจินตภาพได้อย่างชัดเจนโดดเด่น น่าประทับใจ และเข้มข้นด้วยพลังความคิด ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ 1. การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำ กฤษณา อโศกสินนำคำมาใช้เพื่อสร้างจินตภาพได้อย่างประณีตงดงาม โดยคำที่เลือกใช้เป็นคำที่ช่วยสื่อให้เห็นรายละเอียดแห่งสี แสง กลิ่น รสอาหาร การเคลื่อนไหว และอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งคำเหล่านี้ส่งผลกระตุ้นประสาทสัมผัสของผู้อ่านให้รู้สึกนึกคิด ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพแจ่มแจ้งชัดเจน และเข้าใจสารที่กฤษณา อโศกสินนำเสนอได้ ซึ่งการใช้คำที่ปรากฏในวรรณกรรมของกฤษณา อโศกสิน มีดังนี้การใช้คำบอกสี การใช้คำบอกแสง การใช้คำบอกกลิ่น การใช้คำบอกรส การใช้คำเพื่อแสดงอาการ การเคลื่อนไหว การใช้คำเพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึก 2. การสร้างจินตภาพโดยการใช้ภาพพจน์ ผลจากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า กฤษณา อโศกสิน สามารถสร้างจินตภาพได้อย่างละเอียด ลึกซึ้ง โดยสื่อภาพฉาก บรรยากาศ ลักษณะนิสัย พฤติกรรม และอารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร ตลอดจนการนำเสนอแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งแฝงอยู่ในเนื้อหา ด้วยการเลือกใช้ภาพพจน์ได้สอดคล้อง เหมาะสมกับเนื้อความ และภาพพจน์ที่กฤษณา อโศกสิน นำมาใช้สามารถสรุปได้ดังนี้ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ นามนัย ปฏิภาคพจน์ ปุจฉา การเลียนเสียง

สรุปได้ว่า การศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556 - 2557 รวมทั้งที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย และคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นต้น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนี้ สามารถนำมาเป็นแนวทางที่ดี ซึ่งจะช่วยการศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556 - 2557 ในครั้งนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น